

Іноді один володар нападає на іншого через страх, що той може напасти першим. Іноді таким приводом є шанобство монархів, яким завжди бракує земель або підданих; іноді — зіпсованість міністрів, які намовляють своїх володарів до війни, щоб заглушити й відволікти скарги підданих на їхнє кепське управління.

Дж. Свіфт, «Мандри Гуллівера»

<https://doi.org/10.53317/2786-4774-2026-1-2>
УДК 327.5:32.019.5:316.774

Валерій Корнієнко,

доктор політичних наук, професор,
Вінницький національний технічний університет

ORCID: 0000-0001-6285-5707

valkorney1958@gmail.com

Свіфтівський парадокс у сучасній геополітиці (проблема легітимності *casus belli*)

Стаття аналізує одну з найскладніших проблем сучасної геополітики: чому держави апелюють до екзистенційних загроз як основи для *casus belli* (приводу до війни)? Як визначити, коли такі апеляції відображають реальні загрози безпеці, а коли є риторичними конструктами, що приховують геополітичні інтереси? Через сатиричну алегорію Дж. Свіфта про ліліпутів та блефускців, що воюють через суперечку, з якого кінця слід розбивати варене яйце, автор формулює ключову дилему: навіть у світі «голої сили» держави не можуть діяти без легітимізуючого дискурсу, але цей дискурс завжди залишається двозначним.

Аналізуються три сучасні конфлікти: російсько-українська війна (2014—2026), вторгнення США в Ірак (2003) та ізраїльсько-палестинський конфлікт. Порівняльний аналіз виявляє шість стійких закономірностей у конструюванні воєнних виправдань: історизація через травматичну колективну пам'ять, лінгвістична дегуманізація противника, — превентивне переосмислення поняття самооборони, апеляція до цивілізаційної риторики, дискурсивна інверсія позицій агресора та жертви, селективне використання норм міжнародного права.

Цитування: Корнієнко В. Свіфтівський парадокс у сучасній геополітиці (проблема легітимності *casus belli*). *Політичні дослідження*. № 1 (11). 2026. С. 24—51. <https://doi.org/10.53317/2786-4774-2026-1-2>

Стаття опублікована на умовах ліцензії із зазначенням авторства CC BY 4.0 DEED (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.en>)

Аналіз демонструє, що навіть у випадках очевидної агресії держави-агресорки переконливо презентують себе як жертви.

Дослідження виявляє фундаментальну асиметрію: іракська війна 2003 року була побудована на фабрикованих загрозах; російське вторгнення в Україну базується на сконструйованих загрозах від НАТО; натомість ізраїльсько-палестинський конфлікт є найскладнішим випадком, де обидві сторони мають історично обґрунтовані наративи екзистенційних загроз, але структурна асиметрія сили створює асиметрію у способах їхнього вирішення. Ці висновки підтверджують продуктивність Свіфтівського парадоксу як аналітичної рамки та відкривають нові питання щодо ролі дискурсу в легітимізації насильства у XXI столітті.

Ключові слова: Свіфтівський парадокс, *casus belli*, легітимація війни, дискурс безпеки, екзистенційні загрози, геополітична риторика, конструювання ворога, реалізм, критична теорія, міжнародні конфлікти.

Постановка проблеми. У «Мандрах Гуллівера» Дж. Свіфт описує абсурдний, на перший погляд, конфлікт: «могутні імперії» Ліліпутія та Блефуску тридцять шість місяців перебувають у жорстокій війні. Причиною є суперечка про те, з якого кінця слід розколювати варене яйце — з гострого чи тупого. У Ліліпутії видано едикт, який наказував підданам розбивати яйця з гострого кінця. Це спричинило громадянські заворушення, релігійний розкол та зовнішню війну з тими, хто підтримував «старий спосіб» [Свіфт, 2020]. Те, що почалося як релігійна доктрина, перетворилося на привід до війни, який коштував «одинадцяти тисяч осіб життя» і призвів до спалення «великого флоту».

Ця сатирична алегорія, написана 1726 року, що висміювала релігійні війни, набуває несподіваної актуальності у XXI столітті. Фактично Дж. Свіфт описав фундаментальний парадокс геополітичної легітимації: для учасників конфлікту їхній *casus belli* завжди є питанням принципів, ідентичності, виживання — екзистенційною загрозою. Для стороннього спостерігача (Гуллівера) той самий конфлікт може видаватися абсурдним, надуманим, таким, що приховує інші — «справжні» — інтереси влади, ресурсів чи територіального розширення.

Саме ця розбіжність перспектив породжує ключову методологічну дилему й для аналізу сучасних міжнародних відносин: як розрізнити між справді екзистенційними загрозами національній безпеці та ідеологічно сконструйованими наративами, що легітимізують агресію? Коли держава-агресорка апелює до «захисту співвітчизників» (Росія щодо України), «боротьби з тероризмом» (США щодо Іраку), «права на самооборону» (Ізраїль щодо Палестини) — чи існують об'єктивні критерії для верифікації цих заяв? Чи всі воєнні виправдання є однаково легітимними з погляду учасників, відрізняючись лише перспективою спостерігача?

Ця проблема не є суто теоретичною. Від її розв'язання залежить практика міжнародного права, ефективність глобального управління та можливість запобігання агресивним війнам. Якщо будь-яке обґрунтування війни можна деконструювати як риторичний конструкт (критична теорія) або пояснити через структурні інтереси (реалізм), тоді зникає нормативна основа

для засудження агресії. Якщо ж вважати кожную заяву про екзистенційну загрозу за чисту монету, міжнародна система стає безборонною перед маніпулятивними воєнними виправданнями.

Наявні теоретичні підходи — реалістичний та критичний — пропонують протилежні інтерпретації природи *casus belli*, але не забезпечують інструментарію для їх емпіричної верифікації у конкретних конфліктах. Відсутність чітких аналітичних критеріїв для розрізнення між обґрунтованими та маніпулятивними *casus belli* унеможлиблює об'єктивну оцінку легітимності воєнних дій держав та підриває ефективність міжнародно-правових механізмів запобігання агресії.

Концептуалізація проблеми в науковій літературі. Свіфтівський парадокс, на наш погляд, перебуває на перетині кількох дослідницьких напрямів: теорії справедливої війни, реалістичної школи міжнародних відносин, критичної теорії сек'юритизації та емпіричних студій конкретних конфліктів. Огляд літератури виявляє як значні напрацювання у кожному з цих напрямів, так і прогалини в інтегративному аналізі механізмів конструювання воєнних виправдань.

Історична еволюція концепту *casus belli*. Інтелектуальні витоки концепту сягають античності: термін «*casus belli*» (лат. «привід до війни») спочатку використовувався в римській дипломатичній практиці як технічний термін для позначення формальних підстав оголошення війни, а згодом набув ширшого теоретичного значення в міжнародному праві. Цицерон ввів поняття «справедливої війни» («*bellum justum*»), Гроцій заклав міжнародно-правові основи, формулюючи об'єктивні підстави: самооборону, відновлення порушених прав та покарання за злочини [Grotius, 2005].

Сучасна теорія справедливої війни представлена дебатами між нормативним (М. Волцер) та радикально-критичним (Дж. Макмаган) підходами [McMahan, 2012; Walzer, 2015]. Волцерівські критерії легітимності воєнних дій (справедлива причина, пропорційність, останній засіб) зосереджуються на моральній філософії, залишаючи поза увагою дискурсивні механізми конструювання *casus belli*, що є центральними для нашого дослідження.

Критичний поворот відбувся у ХІХ столітті: К. фон Клаузевіц, вказуючи, що «війна є продовженням політики іншими засобами», фактично зауважив, що офіційні виправдання часто приховують прагматичні державні цілі. Після прийняття Пакту Бріана-Келлога (1928) та Статуту ООН (1945) термін «*casus belli*» формально застарів у міжнародному праві, проте сам феномен конструювання приводів для війни нікуди не зник — він лише набув нових евфемістичних форм: «захист цивільного населення», «превентивний удар», «гуманітарна інтервенція» [Корнієнко, 2025].

Емпіричні студії виявляють різноманітні механізми легітимації війни: підрив легітимності противника (Д. Цюріак), роль медіа у перетворенні політичних інтересів на моральні обов'язки (Е. Калабрезе) [Calabrese, 2005; Ciuriak, 2022].

У вітчизняній науці термін «*casus belli*» практично не використовується — натомість застосовуються поняття «обґрунтування війни», «легітима-

ція агресії», «екзистенційна загроза». С. Кучеренко ставить під сумнів саму концепцію «екзистенційної загрози», стверджуючи, що це радше риторичний прийом [Kucherenko, 2023]. Д. Шевко безпосередньо аналізує механізм створення воєнного виправдання через дискурс, показуючи, як російська держава формує мовні аргументи: «загроза НАТО», «захист російськомовних», «денацифікація» [Шевко, 2020].

Реалістична перспектива: структурні інтереси та риторика. Реалістична школа міжнародних відносин трактує *casus belli* як інструмент просування національних інтересів. Г. Моргентгау стверджує, що держави говорять мовою моральних принципів, але діють, виходячи з прагматичних міркувань влади [Morgenthau, 1948].

К. Волтц та Дж. Міршаймер розвивають цю логіку через структурний реалізм: анархічна природа міжнародної системи змушує держави максимізувати безпеку, а воєнні виправдання стають риторичним оформленням геополітичної експансії [Mearsheimer, 2001; Waltz, 1979].

Реалістичний підхід пояснює структурні мотиви конфліктів, однак схильний розглядати риторичні екзистенційні загрози як епіфеномен — супутнє, але не каузальне явище, — не визнаючи автономної ролі дискурсу в конструюванні реальності.

Критична теорія та сек'юритизація. Копенгагенська школа досліджень безпеки запропонувала альтернативну перспективу через теорію сек'юритизації: певні питання стають «проблемами безпеки» через мовленнєві акти [Buzan et al., 1998]. О. Вейвер визначає, що питання стає екзистенційною загрозою не через об'єктивні характеристики, а через успішне переконання аудиторії політичними елітами [Wæver, 1995]. Це безпосередньо стосується конструювання *casus belli*: війна стає легітимною, коли суспільство сприймає наратив про екзистенційну загрозу (механізм, який, власне, демонструє сучасна Росія з риторикою «загрози від НАТО» та «захисту російськомовних»).

Ця логіка простежується в різних контекстах: американська ідентичність через протиставлення «небезпечному Іншому» (Д. Кемпбелл), дискурс «війни з тероризмом» (Р. Джексон), боснійський конфлікт (Л. Хансен) [Campbell, 1998; Jackson, 2005; Hansen, 2006]. Теоретичні основи закладені К. Шміттом (конституювання ворога як основи політичної єдності) та Е. Саїдом (конструювання «Іншого» як форми влади-знання) [Schmitt, 2007; Said, 1978]. Критична теорія розкриває дискурсивні механізми легітимації, але залишає відкритим питання про співвідношення між сконструйованими й реальними загрозами [Fierke, 2015].

Емпіричні дослідження сучасних конфліктів. Три конфлікти, що становлять емпіричну базу цього дослідження, отримали різний ступінь науково-го висвітлення.

Російсько-українська війна широко досліджується у працях українських науковців (В. Горбулін, О. Гарань, Г. Зеленько, М. Кириченко, А. Колодій, М. Литвин, В. Перевезій, О. Радченко, В. Смолянчук, Ю. Якубін та ін.), а також

зарубіжних авторів — Т. Снайдера (російська геополітична філософія та риторика «русского міра») та А. Стент (конструювання загроз від НАТО) [Snyder, 2018; Stent, 2019].

Іракська війна 2003 року задокументована у звіті Дж. Чілкота, який розкриває маніпуляції з розвідувальними даними [Chilcot, 2016], та Б. Вудворда [Woodward, 2004].

Ізраїльсько-палестинський конфлікт досліджений Е. Саїдом та А. Шлаймом (взаємне конструювання екзистенційних загроз), а також Дж. Міршаймером та С. Волтом (геополітичні інтереси за риторикою) [Mearsheimer & Walt, 2007; Said, 1992; Shlaim, 2014].

Ці дослідження зосереджені на конкретних випадках, не пропонуючи загальної аналітичної рамки для порівняльного аналізу механізмів конструювання воєнних виправдань.

Дослідницькі лакуни та епістемологічні виклики. Попри значні напрацювання, дослідницький ландшафт має кілька важливих прогалин.

По-перше, бракує інтегративних досліджень, які б поєднували реалістичний аналіз структурних інтересів із критичним аналізом дискурсивних практик. Ці два підходи рідко працюють разом: реалісти вивчають матеріальні інтереси держав, критичні теоретики — риторику та пропаганду.

По-друге, порівняльні студії різних конфліктів недостатньо виявляють спільні закономірності конструювання *casus belli*. Дослідники ретельно аналізують окремі випадки — Ірак, Україну, Палестину — але рідко систематично порівнюють їх, щоб побачити загальні закономірності того, як держави виправдовують війни.

По-третє, найбільш проблемною є відсутність чітких аналітичних критеріїв для розрізнення між обґрунтованими та маніпулятивними *casus belli*.

Ця методологічна невизначеність залишає дослідників без надійних інструментів, аби відокремити легітимні виправдання від пропагандистських конструкцій.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідити механізми конструювання та легітимації *casus belli* у сучасній геополітиці через призму Свіфтівського парадоксу. Цей парадокс, як аналітична метафора, розкриває фундаментальну проблему: *неможливість абсолютно об'єктивного судження про легітимність воєнних виправдань за умови відсутності нейтрального арбітра*.

Конкретні завдання включають: (1) розробку теоретико-методологічної рамки для аналізу дискурсу безпеки на основі синтезу реалістичної та критичної теорії міжнародних відносин; (2) емпіричний аналіз конструювання обґрунтувань війни у трьох сучасних конфліктах; (3) виявлення спільних закономірностей у риторичній екзистенційній загрози; (4) розробку критеріїв для аналітичного розрізнення між обґрунтованими та маніпулятивними *casus belli*.

Наукова новизна полягає у виявленні транснаціональних закономірностей конструювання воєнних виправдань, які повторюються незалежно від культурного та регіонального контексту.

Розроблено систему аналітичних критеріїв для розрізнення між обґрунтованими та маніпулятивними *casus belli*, що робить можливим більш нюансований аналіз легітимності воєнних виправдань. Запропоновано методологічний синтез реалістичної та критичної перспектив, який дозволяє уникнути як наївного прийняття офіційних виправдань, так і повного релятивізму щодо легітимності воєнних дій.

Аналітична частина дослідження. Аналіз наукової літератури виявив, що реалістична та критична школи міжнародних відносин пропонують комплексні, але рідко інтегровані пояснення феномену воєнного виправдання. Для цілей цього дослідження пропонуємо синтетичну аналітичну рамку, що поєднує сильні сторони обох підходів і дозволяє аналізувати обґрунтування війни на трьох взаємопов'язаних рівнях:

1. Структурний рівень (реалістична перспектива): аналіз геополітичних інтересів, розподілу сили у міжнародній системі, стратегічних цілей держав, що стоять за конфліктом. Цей рівень відповідає на питання: *які матеріальні інтереси мотивують воєнні дії?*

2. Дискурсивний рівень (критична перспектива): аналіз того, як структурні інтереси «упаковуються» в риторику екзистенційних загроз. Які символи, метафори, історичні наративи використовуються для конструювання *casus belli*? *Як відбувається процес сек'юритизації — перетворення політичного питання на проблему виживання?*

3. Рецептивний рівень (аналіз ефективності): визначення цільових аудиторій (внутрішні / зовнішні) та оцінка успішності дискурсивної стратегії. *Чи приймає суспільство наратив про загрозу? Яка реакція міжнародної спільноти?*

Ця трирівнева рамка дозволяє уникнути двох методологічних крайнощів. По-перше, наївного сприйняття офіційних воєнних виправдань як чистої монети, що ігнорує геополітичні інтереси та дискурсивні маніпуляції.

По-друге, цинічного спрощення, коли будь-яка риторика безпеки автоматично зводиться до брехні, ігноруючи реальні занепокоєння держав.

Свіфтівський парадокс функціонує саме у цьому аналітичному проміжку: він нагадує, що те, що бачиться як згадувані «яйця» для стороннього спостерігача, може бути екзистенцією для учасників — але це не означає, що всі екзистенційні заяви є однаково обґрунтованими.

Методологія емпіричного аналізу. Емпіричну частину дослідження будемо базувати на методі порівняльних кейс-стаді трьох сучасних конфліктів. Відбір кейсів здійсимо за критеріями максимальної варіації:

1) *темпоральна різноманітність*: конфлікти різних періодів (2003, 2014—2026);

2) *географічна різноманітність*: різні регіони (Близький Схід, Європа, Західна Азія);

3) *різноманітність типів акторів*: гегемон (США), регіональна держава (Росія), конфлікт держави та недержавного актора (Ізраїль — Палестина).

Дискурс-аналіз офіційних заяв і текстів виявляє кілька закономірностей: як категоризується противник і використовуються маркери його дегуманіза-

ції; які історичні травми актуалізуються; наскільки абсолютизується небезпека через риторику екзистенційності; як міжнародне право використовується для виправдання дій.

З огляду на це, для кожного кейсу буде здійснено систематичний аналіз за чотирма параметрами:

- 1) офіційно проголошений привід до війни;
- 2) структурні геополітичні інтереси;
- 3) дискурсивні механізми конструювання загрози;
- 4) реакція міжнародної спільноти.

Кейс 1: Російсько-українська війна (2014—2026), що розпочалася з окупації Криму у лютому 2014 року та переросла у повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року, являє собою один з найяскравіших прикладів Свіфтівського парадоксу у сучасній геополітиці.

Офіційні воєнні виправдання, що озвучувалися Росією на різних етапах конфлікту, демонструють еволюцію риторики екзистенційних загроз. Україна висвітлюється як найлютіший ворог не лише «руського міра», а й людства взагалі, адже ми є «маріонеткою в руках імперії зла» — «саксонської цивілізації» [Волошин, 2021]. Росія маніпулятивно використовує міжнародне право як ключовий інструмент легітимації власних дій на міжнародній арені.

Наприклад, у «кримській промові» В. Путіна, виголошеній 18 березня 2014 року перед двома палатами федеральних зборів Російської Федерації з нагоди приєднання Криму, приблизно 27 % із 4 378 слів становили посилення на міжнародне право, історичні факти та аналогії [Шевко, 2020, с. 51].

Структурний рівень: геополітичні інтереси. З реалістичної перспективи, російське вторгнення можна інтерпретувати як відповідь на структурні зміни у пострадянському просторі. Після Революції Гідності (2013—2014) Україна остаточно визначилася з євроатлантичним вектором зовнішньої політики, що Росія сприймала як загрозу своїм геополітичним інтересам у трьох вимірах:

1) *стратегічна глибина*: втрата України як буферної зони між Росією та НАТО;

2) *економічні інтереси*: втрата контролю над українським ринком та транзитними маршрутами;

3) *ідеологічна загроза*: успішна демократизація України могла б стати демонстраційним прикладом для російського авторитарного суспільства.

Окупація Криму забезпечила Росії контроль над Чорноморським флотом та стратегічною військово-морською базою в Севастополі. Повномасштабне вторгнення 2022 року мало на меті, за оцінками аналітиків, усунення української державності або принаймні встановлення контролю над східними та південними регіонами.

Дискурсивний рівень: конструювання загрози. Російський дискурс безпеки щодо України еволюціонував, але завжди апелював до екзистенційних загроз:

Фаза 1 (2014): «Захист російськомовного населення» та «запобігання гуманітарній катастрофі» у Криму та на Донбасі. Використовувала-

ся риторика «київської хунти» та «бандерівців», що нібито загрожували росіянам.

Фаза 2 (2014—2022): Наратив розширювався про «наступ НАТО на схід», «порушення домовленостей 1990-х років», «оточення Росії ворожими базами». Президент Путін неодноразово порівнював можливе членство України в НАТО з Карибською кризою 1962 року.

Фаза 3 (2022 — теперішній час): Перед повномасштабним вторгненням та під час нього риторика досягла апогею: «денацифікація України», «демілітаризація», боротьба проти «колективного Заходу», що використовує Україну як «анти-Росію» для знищення російської цивілізації. У промові 21 лютого 2022 року В. Путін фактично заперечував українську державність, називаючи Україну «штучним утворенням» [Карловський, 2022].

Дискурсивні механізми конструювання загрози включають:

1) *історизацію*: апеляція до спільного минулого («один народ»), переписування історії, заперечення української ідентичності як окремої від російської;

2) *дегуманізацію*: використання термінів «нацисти», «бандерівці», «наркогани» для позначення українського керівництва;

3) *інверсію агресора та жертви*: Росія відреккомендується як жертва західної агресії, а не агресором щодо України;

4) *цивілізаційну риторичу*: конфлікт подається не як міждержавний, а як цивілізаційне протистояння «руського міра» і «колективного Заходу»;

5) *екзистенціалізацію*: будь-які компроміси представляються як загроза існуванню Росії.

Український casus belli: самооборона та екзистенційна війна. З українського боку обґрунтування війни є класичним випадком самооборони від агресії згідно зі Статутом ООН (ст. 51) [Статут Організації..., 2005]. Проте важливо проаналізувати й еволюцію українського дискурсу:

2014—2022: Україна позиціонувала конфлікт як боротьбу за територіальну цілісність та суверенітет, апелювала до міжнародного права та Будапештського меморандуму (1994). Зауважимо, що перед подіями 2014—2022 років відбулася «тестова анексія» острова Тузла у 2003 році, коли Росія спробувала силою приєднати острів, будуючи дамбу від Таманського півострова. Україна розцінила це як акт агресії та захищала свій суверенітет, що можна вважати як перший *casus belli* у двосторонніх відносинах. Цей інцидент слід розглядати як окрему фазу, що передувала більш масштабній війні в 2014—2022 роках.

Після 24 лютого 2022: Дискурс набув екзистенційного виміру — це війна за виживання нації, за право на існування української ідентичності, мови, культури. Президент В. Зеленський неодноразово порівнював ситуацію з Голокостом, називаючи війну Росії проти України «загарбницькою, геноцидною» [Виступ Президента..., 2023].

Для наочності побудуємо узагальнюючу таблицю 1 для російсько-українського кейсу.

Таблиця 1. Свіфтівський парадокс у російсько-українській війні (2014—2025)*

1.1. Порівняльна таблиця *casus belli*

Параметр	Російська Федерація	Україна
Основний casus belli	Захист від екзистенційних загроз безпеці; запобігання «оточенню НАТО»; «денацифікація» та «демлітаризація» України	Самооборона від збройної агресії; захист територіальної цілісності та суверенітету (ст. 51 Статуту ООН)
Характер загроз	Переважно сконструйовані: розширення НАТО, «антиросійський проєкт», загроза російськомовному населенню	Реальні: військове вторгнення, окупація території, воєнні злочини, загроза геноциду
Хронологічна еволюція дискурсу	2014: «захист російськомовних»; 2014—2022: «наступ НАТО на схід»; 2022 — тепер: «денацифікація», боротьба проти «колективного Заходу»	2014—2022: боротьба за територіальну цілісність; Після 24.02.2022: екзистенційна війна за виживання нації

1.2. Структурний рівень: реальні інтереси

Аспект	Російські інтереси	Українські інтереси
Геополітичні	Збереження «буферної зони» між РФ і НАТО; контроль над пострадянським простором; запобігання демократизації сусідів	Суверенне право на вибір зовнішньополітичного курсу; Євроатлантична інтеграція
Стратегічні	Контроль над Чорноморським флотом (Севастополь); стратегічна глибина; військові бази	Збереження державності та територіальної цілісності
Економічні	Контроль над українським ринком; транзитні маршрути; природні ресурси	Економічний суверенітет; інтеграція з ЄС
Ідеологічні	Запобігання «демократичному прикладу» для російського суспільства; відновлення імперського статусу	Розбудова демократичної держави; збереження національної ідентичності

1.3. Дискурсивний рівень: конструювання загроз

Механізм	Російська риторика	Українська риторика
Історизація	«Один народ»; переписування історії; заперечення української окремішності	Відстоювання історичної суб'єктності; боротьба проти імперського нарративу
Категоризація ворога	«Нацисти», «бандерівці», «наркомани», «маріонетки Заходу» тощо	Агресори, окупанти, «рашисти», «орки», порушники міжнародного права тощо
Екзистенціалізація	«Загроза існуванню російської цивілізації»; «колективний Захід хоче знищити Росію»	«Геноцид українського народу»; війна за фізичне виживання нації
Позиціонування себе	Жертва західної агресії; оборонець «руського міра»	Жертва неспровокованої агресії; захисник міжнародного порядку
Правове обґрунтування	Апеляція до «історичної справедливості»; «захист співвітчизників»; порівняння з Карибською кризою	Міжнародне право (Статут ООН); Будапештський меморандум (1994); право на самооборону

1.4. Маркери Свіфтівського парадоксу

Критерій	Оцінка російського <i>casus belli</i>	Оцінка українського <i>casus belli</i>
Об'єктивність загрози	Сконструйована (НАТО не планувало нападу; «геноцид російськомовних» не документований)	Реальна (задокументована збройна агресія, окупація, воєнні злочини)
Пропорційність відповіді	Повномасштабне вторгнення непропорційне до заявлених загроз	Самооборона пропорційна масштабу агресії
Визнання суб'єктності	Заперечення права України на окреме існування («штучна держава»)	Визнання міжнародних норм та суверенітету держав
Інструменталізація історії	Масштабна (вибіркове трактування історії для виправдання агресії)	Присутня, але не як основа для агресії
Інверсія агресор — жертва	Повна (Росія як жертва, а не агресор)	Відсутня (Україна визнає себе жертвою агресії)

1.5. Міжнародна реакція

Показник	Дані
Резолюція ГА ООН (березень 2022 р.)	141 держава засудила російську агресію
Економічні санкції	Безпрецедентні санкції проти РФ з боку Заходу
Військова допомога	Масштабна військова та фінансова підтримка України
Юридичні механізми	Міжнародний кримінальний суд видав ордер на арешт В. Путіна (березень 2023 р.)
Визнання російської позиції	Меншість держав (переважно автократії: Білорусь, КНДР, Сирія, Еритрея)

* Складено автором.

Висновки: асиметрія парадоксу. Російська сторона демонструє класичний випадок Свіфтівського парадоксу через конструювання екзистенційних загроз для виправдання агресії, інструменталізацію безпекового дискурсу для досягнення геополітичних цілей та заперечення суб'єктності України.

Натомість українська сторона не є прикладом Свіфтівського парадоксу, оскільки її дії становлять відповідь на реальну, документовану агресію. Українська самооборона відповідає міжнародному праву, а дискурс базується на об'єктивних фактах, а не на сконструйованих загрозах.

У глобальному контексті міжнародна спільнота переважно розрізнила сконструйовану загрозу від реальної. Це свідчить про можливість подолання Свіфтівського парадоксу через: верифікацію фактів, застосування міжнародного права, колективну відповідь на агресію та документування воєнних злочинів.

Кейс 2: Вторгнення США в Ірак (2003) являє собою класичний приклад конструювання воєнного виправдання, що згодом виявився значною мірою базованим на помилкових або маніпулятивних твердженнях. Цей кейс особливо важливий, оскільки демонструє, як навіть гегемон повинен легітимізувати свої дії через риторику екзистенційних загроз.

Структурний рівень: геополітичні інтереси. Реалістична інтерпретація війни в Іраку виявляє кілька структурних мотивів:

- 1) контроль над другими за величиною доведеними запасами нафти у світі;
- 2) регіональну гегемонію через усунення режиму Саддама Хусейна;
- 3) демонстрацію готовності США використовувати силу превентивно після 11 вересня 2001 року;
- 4) геополітичне переформатування Близького Сходу через план демократизації регіону.

Дискурсивний рівень: конструювання casus belli. Офіційне американське обґрунтування війни базувалося на трьох головних твердженнях:

- 1) *Зброя масового знищення (ЗМЗ)* — Ірак володіє або розробляє хімічну, біологічну та ядерну зброю, що становить загрозу США та їхнім союзникам;
- 2) *Зв'язок із тероризмом* — адміністрація Буша неодноразово натякала на зв'язок між режимом Саддама Хусейна та «Аль-Каїдою», імплікуючи можливість передачі ЗМЗ терористам як частину ширшої «війни з тероризмом»;

3) *Гуманітарні мотиви* — усунення диктатора, що здійснював геноцид проти курдів (хімічна атака на Халабджу 1988 року) та репресував шиїтське населення, риторика «визволення іракського народу» та «демократизації».

Дискурсивні стратегії включали:

— превентивну війну як самооборону (доктрина Дж. Буша (2002) переклала самооборону, включивши превентивні удари проти потенційних загроз);

— часову ургентність (риторика «димової завіси» та «ядерної хмари» створювала відчуття негайної загрози);

— моральну абсолютизацію (Саддам як «новий Гітлер», «вісь зла»); селективне використання розвідувальних даних з ігноруванням суперечливої інформації та перебільшенням загроз [*Іракська війна...*, 2023].

Деконструкція casus belli. Після вторгнення виявилось, що основні елементи воєнного виправдання були помилковими або маніпулятивними:

ЗМЗ не знайдено (інспектори не виявили жодних доказів активних програм після 1991 року).

Зв'язок з «Аль-Каїдою» спростований (незалежні розслідування, зокрема звіт комісії Сенату 2006 року, не знайшли доказів співпраці).

Гуманітарні мотиви поставлені під сумнів (злочини Саддама відбувалися десятиліттями раніше, коли США підтримували його режим у війні проти Ірану 1980—1988).

Звіт лорда Дж. Чілокота (2016, Великобританія) висноував, що війна не була «останнім засобом» і базувалася на «недостатньо надійних» розвідувальних даних [*Global Britain...*, 2021].

Ці асиметрії систематизовано нижче (див. табл. 2).

Таблиця 2. Свіфтівський парадокс у вторгненні США в Ірак (2003)*

2.1. Порівняльна таблиця *casus belli*

Параметр	Сполучені Штати Америки	Ірак (режим Саддама Хусейна)
Основний <i>casus belli</i>	Превентивна самооборона від загрози зброї масового знищення; зв'язок з тероризмом («Аль-Каїда»); гуманітарна інтервенція («визволення іракського народу»)	Самооборона від іноземної агресії; суверенне право відмовитися від інспекцій; захист від західного імперіалізму
Характер загроз	Сконструйовані / перебільшені (ЗМЗ не існувало з 1991 року; зв'язку з «Аль-Каїдою» не було; гуманітарні злочини відбулися десятиліття тому за підтримки США)	Реальні (військове вторгнення коаліції на чолі з США; авіаудари; окупація)
Хронологічна еволюція дискурсу	2001—2002: «вісь зла», зв'язок з тероризмом; 2002—2003: загроза ЗМЗ, «димова завіса», «ядерна хмара»; Після 2003: зміщення фокусу на «демократизацію» та «боротьбу з повстанцями»	До вторгнення: заперечення наявності ЗМЗ, співпраця з інспекторами ООН; Під час окупації: опір іноземним окупантам

2.2. Структурний рівень: реальні інтереси

Аспект	Інтереси США	Інтереси Іраку
Геополітичні	Регіональна гегемонія на Близькому Сході; перекроювання балансу сил; усунення антиамериканського режиму	Збереження режиму Саддама Хусейна; регіональний вплив; протистояння західному втручанню
Стратегічні	Демонстрація сили після 11 вересня; превентивна доктрина Буша; військові бази в регіоні	Контроль над національною територією; збереження армії та систем безпеки
Економічні	Контроль над другими за величиною запасами нафти у світі; доступ до енергоресурсів; реконструкція Іраку американськими компаніями	Збереження контролю над нафтовими ресурсами; економічний суверенітет
Ідеологічні	«Демократизація Близького Сходу»; створення проамериканського порядку в регіоні; боротьба з «тиранією»	Баасистська ідеологія; арабський націоналізм; антизахідна риторика

2.3. Дискурсивний рівень: конструювання загроз

Механізм	Американська риторика	Іракська риторика
Історизація	Порівняння Саддама з Гітлером; апеляція до Мюнхенського синдрому («умиротворення не працює»)	Апеляція до колоніального минулого; Ірак як жертва західного імперіалізму
Категоризація ворога	«Новий Гітлер», «тиран», «вісь зла», «загроза світовому миру»	«Імперіалісти», «хрестоносці», «окупанти», «сіоністські змовники»
Екзистенціалізація	«Димова завіса може стати ядерною хмарою» (Райс); загроза терористичної атаки з ЗМЗ; 11 вересня не може повторитися	Загроза знищення іракської державності; захист арабської гідності

Механізм	Американська риторика	Іракська риторика
Позиціонування себе	Захисник світового порядку; визволитель іракського народу; борець з тероризмом	Жертва західної агресії; захисник арабського світу; суверенна держава
Правове обґрунтування	Резолюції РБ ООН 678, 687, 1441 (спірна інтерпретація); доктрина превентивної самооборони; «гуманітарна інтервенція»	Суверенітет держави; право на самооборону; незаконність агресії без санкції РБ ООН

2.4. Маркери Свіфтівського парадоксу

Критерій	Оцінка американського casus belli	Оцінка іракського casus belli
Об'єктивність загрози	Сконструйована (ЗМЗ не знайдено; зв'язок з «Аль-Каїдою» спростований; звіт Дж. Чілкота підтвердив недостатність доказів)	Реальна (військове вторгнення коаліції 140 тисяч військових; окупація країни)
Пропорційність відповіді	Повномасштабне вторгнення непропорційне до недоведених загроз; війна не була «останнім засобом» (звіт Дж. Чілкота)	Опір окупації є законним правом згідно з міжнародним правом
Визнання суб'єктності	Частково (визнання Іраку як держави, але заперечення легітимності режиму; нав'язування політичного устрою)	Часткова (режим Саддама придушував курдську та шіїтську ідентичності)
Інструменталізація історії	Масштабна (вибіркове згадування злочинів Саддама; ігнорування американської підтримки режиму в 1980-х рр.)	Присутня (селективна історична пам'ять про колоніалізм)
Інверсія агресор-жертва	Часткова (США як «жертва» терористичної загрози; Ірак як агресор проти власного народу)	Повна (представлення себе виключно як жертви)
Селективне використання інформації	Критичне (ігнорування суперечливих розвідданих; перебільшення загроз; тиск на аналітиків)	Присутнє (приховування інформації про минулі програми ЗМЗ)

2.5. Міжнародна реакція

Показник	Дані
РБ ООН	Не надано чіткого мандату на війну; Франція, Росія, Китай виступили проти; резолюція 1441 не санкціонувала автоматичне використання сили
Коаліція «бажаючих»	49 країн підтримали операцію (багато лише символічно); основні учасники: США, Велика Британія, Австралія, Польща
Опозиція	Масові антивоєнні протести по всьому світу (15 лютого 2003 р. — 10—15 млн людей); Німеччина, Франція категорично проти
Юридична оцінка <i>post factum</i>	Звіт Чілкота (2016, Велика Британія): війна не була «останнім засобом», базувалася на «недостатньо надійних» розвідданих
Довгострокові наслідки	Підірив довіри до західних casus belli; скептицизм щодо інтервенції в Сирію (2013); криза легітимності «гуманітарних інтервенцій»

* Складено автором.

Висновки: асиметрія парадоксу. Вторгнення США в Ірак 2003 року являє собою класичний випадок Свіфтівського парадоксу, де публічний дискурс про екзистенційні загрози не підтвердився фактами. Структурний аналіз розкриває розрив між реальними геополітичними мотивами та сконструйованими обґрунтуваннями.

Критичною є часова асиметрія парадоксу. У 2002—2003 роках частина американської еліти, травмованої 11 вересня, щиро вірила в екзистенційність загрози, тоді як інші свідомо маніпулювали інформацією. Після вторгнення, коли ЗМЗ не знайдено й зв'язок з «Аль-Каїдою» спростовано, обґрунтування війни ретроспективно перетворилося на свіфтівські «яйця» — надуманий привід для геополітично мотивованої дії.

Довгостроковим наслідком став синдром «Вовк! Вовк!» (за класичною байкою Езопа про пастуха, який неправдиво кричав про небезпеку): один випадок маніпулятивного воєнного виправдання підірвав легітимність навіть обґрунтованих майбутніх інтервенцій. У 2013 році міжнародна спільнота відреагувала зі скептицизмом на застосування хімічної зброї режимом Асада у Гуті через пам'ять про іракську «ЗМЗ». Це створило системну кризу довіри у міжнародних відносинах, де навіть реальні загрози сприймаються крізь призму минулих маніпуляцій.

Кейс 3: Ізраїльсько-палестинський конфлікт являє собою найскладніший варіант Свіфтівського парадоксу: ситуацію, де обидві сторони мають глибоко вкорінені наративи екзистенційних загроз, підкріплені реальним історичним досвідом травми, і де сторонній спостерігач стикається з найбільшими труднощами у визначенні, чиї заяви більш обґрунтовані.

Структурний рівень: багатовимірний конфлікт. На відміну від попередніх кейсів, ізраїльсько-палестинський конфлікт не є класичною міждержавною війною з чітким приводом до війни. Це тривалий конфлікт низької інтенсивності з періодичними ескалаціями, де:

- 1) *територіальний вимір:* суперечка за контроль над Єрусалимом, Західним берегом, Газою, поселеннями;
- 2) *демографічний вимір:* питання права на повернення палестинських біженців та демографічного балансу;
- 3) *релігійний вимір:* Єрусалим як священне місто для трьох авраамічних релігій;
- 4) *ідентичнісний вимір:* конфлікт між єврейським націоналізмом (сіонізм) та палестинським націоналізмом.

Ізраїльський наратив екзистенційної загрози. Ізраїльський дискурс безпеки вкорінений у травматичному досвіді Голокосту та арабо-ізраїльських війн:

- 1) *історична травма:* після Голокосту, де загинуло шість мільйонів євреїв, ізраїльська колективна ідентичність будується на імперативі «ніколи знову». Існування Ізраїлю як єврейської держави сприймається як гарантія виживання єврейського народу;

2) *загроза знищення*: Ізраїль оточений державами та недержавними акторами (Хамас, Хезболла), деякі з яких відкрито закликають до його знищення. Хартія Хамасу (1988, переглянута 2017) не визнає легітимності ізраїльської держави;

3) *тероризм як екзистенційна загроза*: друга інтифада¹ (2000—2005) з масовими терактами проти цивільних створила атмосферу постійної загрози. Ракетні обстріли з Гази (тисячі ракет щорічно) підтримують наратив облоги;

4) *демографічна загроза*: побоювання, що без контролю демографії євреї стануть меншістю між Середземним морем та річкою Йордан, що знищить характер держави.

Дискурсивні механізми:

— екзистенціалізація безпеки: будь-які компроміси представляються як загроза існуванню;

— селективна історична пам'ять: акцент на арабських війнах 1948, 1967, 1973 років;

— право на самооборону: кожна військова операція позиціонується як відповідь на агресію.

Палестинський наратив екзистенційної загрози. Палестинський дискурс будується на травмі Накби (1948) та досвіді окупації:

1) *Накба як екзистенційна катастрофа*: створення Ізраїлю 1948 року супроводжувалося вигнанням близько 700 000 палестинців, що палестинці називають «катастрофою» (*al-Nakba*). Це стало травматичною подією, що визначила колективну ідентичність;

2) *окупація як повільне знищення*: з 1967 року Західний берег та Газа під ізраїльським контролем. Палестинці сприймають поселенську діяльність як форму повільного етнічного очищення, що робить створення палестинської держави неможливим;

3) *гуманітарна катастрофа в Газі*: Блокада Гази (з 2007) створила гуманітарну кризу, що палестинці називають «найбільшою в'язницею під відкритим небом» [Høvring, 2018];

4) *культурне та національне знищення*: загроза зникнення палестинської ідентичності через асиміляцію, міграцію, втрату землі;

5) *деколоніальна риторика*: Ізраїль як «останній колоніальний проєкт»;

Взаємне конструювання ворога. Ізраїльсько-палестинський конфлікт демонструє діалектику взаємного конструювання екзистенційних загроз:

— кожна сторона сприймає іншу як загрозу фізичному виживанню;

— дії однієї сторони (безпекові операції Ізраїлю / ракетні обстріли Хамасу) підтверджують наратив іншої про екзистенційну загрозу;

¹ Інтифа́да (від араб. «повстання») — термін, який використовується для опису масових протестів або повстань палестинського населення проти Ізраїлю.

- історична травма (Голокост / Накба) використовується для легітимізації сучасних дій;
- обидві сторони звертаються до міжнародного права, але інтерпретують його по-різному.

Порівняльний аналіз систематизовано нижче (див. табл. 3).

Таблиця 3. Свіфтівський парадокс в ізраїльсько-палестинському конфлікті*

3.1. Порівняльна таблиця *casus belli*

Параметр	Ізраїль	Палестина
Основний <i>casus belli</i>	Право на самооборону від тероризму; гарантування безпеки єврейської держави; захист від загрози знищення з боку Хамасу, Хезболли та ворожих держав	Право на опір окупації; боротьба за державність; повернення біженців; припинення поселенської діяльності та блокади
Характер загроз	Реальні та сконструйовані (тероризм та ракетні обстріли існують реально; «демографічна загроза» частково сконструйована; загроза знищення перебільшена)	Реальні та сконструйовані (окупація та поселення реальні; блокада Гази реальна; «повне культурне знищення» частково сконструйоване)
Хронологічна еволюція дискурсу	1948—1967: Загроза арабських армій; 1967—2000: Тероризм та безпека; 2000 — тепер: Друга інтифада, Хамас, ракети з Гази; демографічна загроза	1948: Накба як катастрофа; 1967—1987: Окупація та опір; 1987—2000: Перша інтифада; 2000 — тепер: Друга інтифада, блокада Гази, «апартеїд»

3.2. Структурний рівень: реальні інтереси

Аспект	Ізраїльські інтереси	Палестинські інтереси
Територіальні	Контроль над Єрусалимом; збереження поселень на Західному березі; безпекові буферні зони; стратегічна глибина	Незалежна держава в межах кордонів 1967 року; контроль над Східним Єрусалимом; ліквідація поселень
Демографічні	Збереження єврейської більшості між Середземним морем та річкою Йордан; запобігання поверненню біженців	Право на повернення для 700 000 біженців та їхніх нащадків; демографічний паритет
Безпекові	Ліквідація терористичної інфраструктури; контроль кордонів; запобігання ракетним обстрілам; розвідувальний контроль	Припинення військових операцій; зняття блокади Гази; демонтаж системи контролю; створення власних сил безпеки
Ідентичнісні	Ізраїль як єврейська та демократична держава; історичний зв'язок з біблійною Землею Ізраїлю (Ерец-Ізраель); реалізація сіоністського проєкту	Палестинська державність; збереження національної ідентичності; пам'ять про Накбу; деколонізація

3.3. Дискурсивний рівень: конструювання загроз

Механізм	Ізраїльська риторика	Палестинська риторика
Історизація	Голокост як основа колективної травми; «Ніколи знову»; арабо-ізраїльські війни 1948, 1967, 1973 рр.; тисячоліття історичного зв'язку із землею Ізраїлю	Накба (1948) як національна катастрофа; 700 000 біженців; історія окупації з 1967 р.; палестинці як корінний народ
Категоризація ворога	«Терористи», «екстремісти», «ті, хто заперечує право Ізраїлю на існування», «іранські проксі»	«Окупанти», «колонізатори», «апартеїдний режим», «сіоністські поселенці»
Екзистенціалізація	«Загроза знищення єврейського народу»; «друга Шоа»; «демографічна бомба»; «іранська ядерна загроза»; «від річки до моря нас скинуть у море»	«Етнічне очищення»; «культурний геноцид»; «повільне знищення палестинського народу»; «найбільша в'язниця під відкритим небом» (Газа)
Правове обґрунтування	Резолюція ГА ООН 181 (1947); право на самооборону (ст. 51 Статуту ООН); боротьба з тероризмом; Декларація Бальфура (1917); історичне право	Резолюція РБ ООН 242 (1967); право на самовизначення; резолюція ГА ООН 194 (право на повернення); окупація як порушення міжнародного права; право на опір окупації

3.4. Маркери Світівського парадоксу

Критерій	Оцінка ізраїльського нарративу	Оцінка палестинського нарративу
Об'єктивність загрози	Змішана (тероризм та ракетні обстріли реальні; загроза повного знищення Ізраїлю перебільшена; «демографічна загроза» сконструйована)	Змішана (окупація та поселення реальні; блокада Гази реальна; риторика «культурного геноциду» перебільшена)
Пропорційність відповіді	Часто непропорційна (співвідношення жертв у конфліктах асиметричне; руйнування інфраструктури Гази; колективні покарання)	Часто непропорційна (ракетні обстріли цивільних об'єктів; теракти проти мирного населення не є легітимним опором)
Визнання суб'єктності	Часткове (визнання палестинців як народу непослідовне; контроль над територіями обмежує палестинську автономію; «немає партнера для миру»)	Часткове (Хамас не визнає Ізраїль; риторика «від річки до моря»; заперечення права євреїв на державність у регіоні)
Інструменталізація історії	Масштабна (Голокост використовується для виправдання сучасної політики; селективна пам'ять про арабо-ізраїльські війни; ігнорування Накби)	Масштабна (Накба як центральний міф; селективне забування арабської агресії 1948; ідеалізація до-ізраїльського періоду)
Селективне використання міжнародного права	Систематичне (акцент на праві на самооборону; ігнорування резолюцій щодо поселень; вибіркоче застосування норм окупаційного права)	Систематичне (акцент на праві на опір; ігнорування норм про захист цивільних; вибіркоче трактування міжнародного гуманітарного права)

3.5. Міжнародна реакція

Показник	Дані
ООН	Ізраїль — найбільш засуджувана держава в резолюціях ГА ООН та РБО-ООН; численні резолюції щодо поселень та окупації залишаються невиконаними (хоча рішення ГА мають переважно рекомендаційний характер). Ізраїль визнаний 165 країнами; Палестина визнана 138 країнами як держава-спостерігачка ООН (з 2012)
Західна позиція	США традиційно підтримують Ізраїль (військова допомога \$3.8 млрд/рік); ЄС критикує поселення, але підтримує економічні зв'язки; розкол після подій 7 жовтня 2023
Арабський / мусульманський світ	Нормалізація з низкою арабських держав (Угоди Авраама 2020); Іран та його проксі залишаються ворожими; офіційна підтримка палестинської справи часто риторична
Правозахисні організації	Human Rights Watch, Amnesty International, B'Tselem називають ситуацію «апартеїдом»; Міжнародний Кримінальний Суд (ІСС) розслідує ймовірні воєнні злочини з обох боків

* Складено автором.

Висновки: симетрія парадоксу. Ізраїльсько-палестинський конфлікт являє собою найскладніший випадок Свіфтівського парадоксу, де обидві сторони мають глибоко вкорінені наративи екзистенційних загроз, підкріплені реальним історичним досвідом колективної травми.

Критична відмінність від українського та іракського кейсів полягає у симетрії історичних підстав: обидві сторони стикаються з реальними загрозами, хоча їхня риторика містить елементи конструювання та гіперболізації. Структурна асиметрія проявляється у формах насильства — державному (Ізраїль) та недержавному (палестинці), яким міжнародне право надає різну легітимність.

Це створює самопідтримувальну діалектику: дії однієї сторони підтверджують екзистенційний наратив іншої. Ізраїльські військові операції підтверджують палестинський наратив про «окупацію та знищення»; палестинські теракти підтверджують ізраїльський наратив про «загрозу існуванню держави».

Аналіз трьох кейсів виявляє спільні закономірності у конструюванні екзистенційних загроз.

Закономірність 1: Історизація та травматична пам'ять. У всіх трьох випадках держави апелюють до історичної травми для легітимізації сучасних дій:

— Росія: Велика Вітчизняна війна, «Велика Росія», страх оточення (від Наполеона до НАТО);

— США: Перл-Гарбор, травма 11 вересня як історична аналогія;

— Ізраїль: Голокост як конститутивна травма;

— Палестина: Накба як катастрофа, що визначає ідентичність.

Історична травма виконує дві функції: (1) легітимізує превентивні дії («щоб це не повторилося»); (2) мобілізує емоційну підтримку населення.

Закономірність 2: Дегуманізація та конструювання «абсолютного ворога». *Екзистенційні загрози вимагають абсолютного ворога, який не може бути раціональним партнером для переговорів.* Дегуманізація виправдовує насильство, оскільки противник позбавляється морального статусу. Ця закономірність особливо яскраво проявляється в риторичі перед війною: спочатку ворога мовно «зnelюднюють», щоб насильство проти нього стало морально прийнятним для власного суспільства.

Усі проаналізовані конфлікти демонструють цю стратегію:

- російська риторика: «нацисти», «бандерівці», «наркомани»;
- американська риторика: «вісь зла», Саддам як «новий Гітлер»;
- ізраїльська риторика: терористи, що використовують цивільних як живий щит;
- палестинська риторика: «сіоністська сутність», «окупанти-колонізатори».

Закономірність 3: Превентивність та переосмислення самооборони. Усі три кейси демонструють тенденцію до розширення концепту самооборони, включаючи превентивні дії проти потенційних майбутніх загроз. Якщо класичне міжнародне право визнає самооборону лише у відповідь на збройну агресію, *сучасні держави дедалі частіше апелюють до необхідності діяти превентивно.*

Доктрина Дж. Буша про превентивну війну (2002) формалізувала цю логіку на тлі війни з тероризмом після терактів 11 вересня 2001 року. Вона постулювала необхідність активного зсуву ініціативи — знищення баз терористів, їхніх прихильників та держав, які можуть створювати загрозу через розробку зброї масового знищення [Жигайло, 2019]. Але вона присутня і в російській риторичі про «червоні лінії» НАТО, і в ізраїльській політиці превентивних ударів. Цей тренд розвиває межу між агресією та самообороною, оскільки будь-яку агресію можна представити як превентивну самооборону від майбутньої загрози.

Закономірність 4: Цивілізаційна та ціннісна риторика. Конфлікти презентуються не як зіткнення інтересів, а як фундаментальні цивілізаційні протистояння, що робить компроміс неможливим. Росія говорить про «руській мір» проти «колективного Заходу», США — про «демократію проти тиранії», Ізраїль — про «єдину демократію на Близькому Сході» проти «ісламського екстремізму», палестинці — про «деколонізацію» проти «колоніалізму». Така риторика перетворює геополітичні конфлікти на метафізичні битви між несумісними світоглядами, що унеможлиблює раціональний компроміс.

Закономірність 5: Інверсія агресора та жертви. Майже в усіх випадках агресор намагається представити себе як жертву, що змушена захищатися. Росія зображує себе жертвою західної агресії та українського «геноциду» російськомовних. США представляли себе як жертву потенційної атаки Ірану через Ірак. Ізраїль підкреслює статус жертви історичного переслідування та сучасного тероризму. Ця інверсія є ключовою для легітимації насильства: справжній агресор повинен сприйматися як той, хто захищається.

Закономірність 6: Селективне використання міжнародного права (*cherry-picking*). Всі актори апелюють до міжнародного права, але інтерпретують його селективно, вибираючи норми, що підтримують їхню позицію, та ігноруючи інші. Росія посилається на право націй на самовизначення у контексті Криму та Донбасу, ігноруючи територіальну цілісність України. США апелюють до резолюцій Ради Безпеки ООН щодо Іраку, але діють без її мандата. Ізраїль обґрунтовує дії правом на самооборону, ігноруючи резолюції ООН про незаконність поселень [Міллер, 2024]. Палестинці апелюють до права на самовизначення, але деякі палестинські угруповання заперечують право Ізраїлю на існування.

Ці закономірності демонструють, що конструювання *casus belli* слідує передбачуваним дискурсивним стратегіям незалежно від культурного чи регіонального контексту. Свіфтівський парадокс виявляється саме в тому, що ці стратегії працюють: вони переконують внутрішні аудиторії в екзистенційності загрози навіть тоді, коли зовнішні спостерігачі бачать маніпуляцію. Це підводить до центрального питання: *чи можемо ми розробити критерії для розрізнення між обґрунтованими та маніпулятивними casus belli?*

На основі порівняльного аналізу пропонуємо шість критеріїв, що допомагають аналітично розрізнити між екзистенційними загрозами та риторичними конструктами.

Критерій 1: Емпірична верифікованість загрози. Чи існують незалежно підтверджені докази безпосередньої загрози державі-заявниці, отримані через міжнародні інспекції, розвідувальні дані третіх сторін або об'єктивні спостереження? У випадку іракської ЗМЗ таких доказів не було. У випадку російського вторгнення немає доказів планування нападу НАТО на Росію. Натомість українська загроза від російської агресії є документованою реальністю.

Критерій 2: Історія дій держави-заявника. Чи має держава закономірність попередніх необґрунтованих заяв про екзистенційні загрози? Російська риторика про «захист російськомовних» послідовно використовувалася в Грузії (2008), Криму (2014) та Україні, демонструючи патерн інструментального застосування.

Критерій 3: Консенсус міжнародних інституцій. Наскільки широким є засудження дій держави-агресорки з боку міжнародних організацій, судів та правозахисних установ? Резолюції Генасамблеї ООН, рішення Міжнародного суду та позиції незалежних організацій формують колективну оцінку легітимності воєнних виправдань.

Критерій 4: Модальність дискурсу. Чи використовує держава раціональну аргументацію з конкретними фактами, чи вдається до емоційної риторики, історичних образ, конспірологічних теорій та абсолютизації загрози? Чи допускає дискурс можливість дипломатичного вирішення, чи презентує конфлікт як безкомпромісне цивілізаційне протистояння?

Критерій 5: Наявність матеріальних інтересів. Чи можна поведінку держави пояснити прагненням до контролю над ресурсами, територіями чи

встановленням регіональної гегемонії? Якщо геополітичні або економічні мотиви очевидні, екзистенційна риторика ймовірно є прикриттям.

Критерій 6: Юридична пропорційність та тягар доведення. Чи несе держава, що першою застосовує масштабне збройне насильство або окупує територію, достатній тягар доведення (*Burden of Proof*) екзистенційності своєї загрози? Чи відповідають її дії міжнародно-правовим стандартам превентивної самооборони: неминучість нападу (принцип необхідності), пропорційність відповіді, вичерпання дипломатичних засобів?

Чим більше відхилення від цих стандартів і чим слабше доведення загрози, тим менш легітимний фундамент заявленого *casus belli*.

Включення свіфтівської алегорії до порівняльного аналізу розкриває ключовий парадокс: *сатира про війну через «спосіб розбивання яєць», написана три століття тому як гротескне перебільшення, виявляється структурно ідентичною логіці сучасних геополітичних конфліктів* (див. табл. 4).

Таблиця 4. Застосування критеріїв розрізнення *casus belli**

Критерій	Росія — Україна (2022)	США — Ірак (2003)	Ізраїль — Палестина	Свіфт: Ліліпутія — Блефуску (1726)
Пропорційність загрози та реальності	Низька. Немає доказів, що НАТО планувало напад на Росію. Риторика про «геноцид» на Донбасі спростована міжнародними спостерігачами	Низька. ЗМЗ не знайдено після вторгнення. Зв'язок з «Аль-Каїдою» спростований незалежними розслідуваннями	Середня / Висока. Обидві сторони стикаються з реальним насильством (тероризм / ракетні обстріли для Ізраїлю; окупація / поселення для Палестини)	Відсутня. Суперечка про те, з якого кінця розбивати яйце, не становить жодної екзистенційної загрози. Символічна різниця піднесена до рівня життя і смерті
Історія дій держави	Негативна. Подібні виправдання використовувалися в Грузії (2008), Криму (2014). Законмірність інструментального використання «захисту співвітчизників»	Змішана. Іракська війна підірвала довіру до американських <i>casus belli</i> , але США мають історію як легітимних, так і сумнівних інтервенцій	Складна. Обидві сторони мають історію як захисних, так і наступальних дій. Цикл «дія — реакція» створює проблему початку відліку	Ескалаційна. Конфлікт почався з внутрішнього едикту, переріс у громадянську війну, потім у зовнішню. Символічні суперечки використано для політичної мобілізації
Реакція міжнародної спільноти	Масове засудження. Резолюція ГА ООН (141 держава проти агресії); економічні санкції; військова допомога Україні	Розділена. РБ ООН не схвалила; частина союзників (Франція, Німеччина) виступила проти; ретроспективно — визнання помилки	Глибоко поділена. Різні резолюції ООН засуджують дії Ізраїлю (поселення) та Палестини (тероризм); географічна поляризація підтримки	Відсутня критика. Гуллівер (зовнішній спостерігач) вважає конфлікт абсурдним, але обидві сторони залучають союзників; «міжнародна система» приймає логіку конфлікту як даність

Закінчення табл. 4

Критерій	Росія — Україна (2022)	США — Ірак (2003)	Ізраїль — Палестина	Свіфт: Ліліпутія — Блефуску (1726)
Характер дискурсу	Емоційний, конспірологічний. Історичні міфи про «один народ». Цивілізаційна риторика. Дегуманізація («нацисти», «наркомани»). Відсутність компромісу	Спочатку — технократичний (доказ ЗМЗ), згодом — моралізаторський (визволення). Селективна розвідка. Створення ургентності («димовою завіса»)	Обидві сторони: релігійна та історична риторика. Абсолютизація (Єрусалим, право на повернення). Дегуманізація один одного. Екзистенціалізація	Абсолютизація символічного. Релігійна догма («гострий vs тупий кінець») перетворюється на цивілізаційну межу. Компроміс неможливий через сакралізацію позиції
Альтернативні пояснення	Чіткі. Імперські амбіції, контроль над Україною, запобігання демократизації. Геополітична конкуренція. Внутрішньо-політична консолідація	Чіткі. Контроль над нафтою, регіональна гегемонія, демонстрація сили після 11 вересня. Геополітичне переформатування Близького Сходу	Присутні. Територіальний контроль, ресурси (вода), внутрішньополітична мобілізація. Але також реальні безпекові занепокоєння	Очевидні для спостерігача. Імперські амбіції обох держав. Внутрішня консолідація через зовнішнього ворога. Економічна конкуренція. Але повністю приховані за релігійно-цивілізаційною риторикою
Ініціатор насильства	Росія. Анексія Криму (2014), підтримка сепаратистів, повномасштабне вторгнення (2022). Україна діє в межах самооборони	США. Превентивне вторгнення без мандату РБ ООН. Ірак не здійснював агресії проти США чи їхніх союзників	Неоднозначно. Тривалий конфлікт з циклами ескалації. Залежить від історичної точки відліку (1948? 1967? 2000?)	Ліліпутія (формально). Імператор видав едикт, що спричинив розкол. Блефуску підтримав утікачів. Обидві сторони звинувачують одна одну у провокації першими
Загальна оцінка легітимності <i>casus belli</i>	Низька. Сконструйована загроза для виправдання агресії. Провал за більшістю критеріїв	Низька / Середня. Маніпулятивний <i>casus belli</i> , що виявився помилковим. Ретроспективно визнається як необґрунтований	Складна / Змішана. Обидві сторони мають часткову легітимність з огляду на реальні загрози, але також обидві використовують маніпулятивну риторіку	Нульова. <i>Casus belli</i> повністю фабрикований. Конфлікт не має раціонального виправдання, але обидві сторони переконані в екзистенційності загрози. Парадокс: абсурдність очевидна зовнішньому спостерігачу, але невидима учасникам

* Складено автором.

Таблиця наочно демонструє, що застосування запропонованих критеріїв дає різні результати для різних конфліктів.

Російське вторгнення в Україну провалюється за більшістю критеріїв: немає доказів загрози від НАТО, є історія подібних виправдань, міжнародне співтовариство засуджує, дискурс базується на емоціях та історичних міфах, існують альтернативні пояснення через імперські амбіції, Росія є ініціатором насильства.

Американське вторгнення в Ірак також провалюється за критеріями доказовості та пропорційності, що стало очевидним ретроспективно.

Ізраїльсько-палестинський конфлікт є найскладнішим, оскільки обидві сторони можуть апелювати до історії насильства, реальних загроз та травматичного досвіду, хоча структурна асиметрія сили відіграє важливу роль.

Однак ці критерії не дають абсолютної впевненості — завжди залишається простір для інтерпретації. Більше того, їх застосування саме собою є політичним актом, оскільки дослідник не може повністю звільнитися від власної позиції, виступаючи як ситуативно позиційний аналітик. З іншого боку, це робить аналіз відкритим для критики.

Висновки. Повертаючись до алегорії Дж. Свіфта, можна констатувати, що Свіфтівський парадокс не лише залишається актуальним у XXI столітті, але й набуває нових вимірів у світі масових комунікацій та постправди. Історія ліліпутів і блефускців нагадує, що багато кривавих конфліктів часто ведуться заради того, що наступні покоління, можливо, вважатимуть дрібницями. Але для тих, хто бореться сьогодні, ці «дрібниці» є питанням ідентичності, честі, виживання. За кожним сконструйованим *casus belli* стоять реальні людські трагедії: мільйони біженців, сотні тисяч загиблих, зруйновані доли. Свіфтівський парадокс — це не лише епістемологічна проблема, а й морально-етичний виклик для міжнародної спільноти.

Дослідження продемонструвало, що конструювання воєнних виправдань слідує передбачуваним дискурсивним закономірностям незалежно від контексту. Виявлено шість транснаціональних патернів: історизацію через травматичну колективну пам'ять, лінгвістичну дегуманізацію противника, превентивне переосмислення поняття самооборони, апеляцію до цивілізаційної риторики, дискурсивну інверсію позицій агресора та жертви, селективне використання норм міжнародного права.

Емпіричний аналіз трьох кейсів виявив критично важливу закономірність: навіть найцинічніші геополітичні проекти повинні «вдягатися» в риторику захисту та екзистенційної необхідності. Це означає, що дискурс має власне значення — держави не можуть діяти силою без легітимізації, а критичний аналіз воєнних виправдань стає практичним інструментом протидії маніпуляціям.

Проте Свіфтівський парадокс виявляє фундаментальну проблему: відсутність нейтрального арбітра легітимності *casus belli*. Інституції, що претен-

дують на роль «Гуллівера» — ООН, Міжнародний суд, «міжнародна спільнота» — самі є аренами геополітичної конкуренції. Історично роль арбітра бере на себе держава-гегемон, але й вона створює проблему подвійних стандартів: американське вторгнення в Ірак (2003) лишилося без міжнародних санкцій, тоді як російське вторгнення в Україну (2022) викликало безпрецедентну ізоляцію. Згідно з розробленими критеріями верифікації, обидва воєнні виправдання оцінюються як маніпулятивні. Однак різниця в міжнародній реакції пояснюється геополітичною могутністю агресорів, а не легітимністю їхніх виправдань. Право сили переважає над силою права.

Чи означає це, що всі *casus belli* однаково необґрунтовані? Ні. Поєднання реалістичної та критичної перспектив дало змогу розробити систему з шести критеріїв аналізу, які роблять оцінку систематичною і тою, що можна перевірити.

Застосування цих критеріїв дозволяє чітко розмежувати три типи легітимації війни. Пропонуємо класифікувати їх через авторські неологізми: «Абсолютна Яйцеголовість» (абсурдний *casus belli*), «Реальна Екзистенція» (обґрунтована самооборона), «Складна Екзистенція» (асиметричний конфлікт). Ці критерії не усувають фундаментальної позиційності будь-якого судження, проте створюють основу для наукової дискусії та запобігають моральному релятивізму — твердженню, що «всі правди однакові».

Доки існує міжнародна система без ефективного наднаціонального арбітра з примусовими повноваженнями, конфлікти балансуватимуть між справжніми загрозами й риторичними конструктами. Отже, завдання критичної політичної науки — не знайти остаточну відповідь на питання «хто має рацію», а зробити процеси конструювання воєнних виправдань прозорішими, щоб ускладнити їхнє маніпулятивне використання.

Свіфтівський парадокс як аналітична рамка відкриває кілька напрямів подальших досліджень: історичну перспективу еволюції механізмів легітимації від Вестфалії до сьогодення, порівняльний аналіз інших конфліктів (Сирія, Нагірний Карабах, Ємен) для верифікації універсальності виявлених закономірностей, дослідження технологічних змін в епоху постправди та їхнього впливу на конструювання обґрунтувань війни.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Виступ Президента України Володимира Зеленського у Верховній Раді України до Дня Конституції України 28 червня 2023 року. (2023, Червень 28). Офіційний вебпортал парламенту України. <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/238212.html>
- Волошин, В. (2021, Листопад 24). Роспропаганда стверджує, що *casus belli* для війни з Україною вже є давно. *Армія Inform*. <https://armyinform.com.ua/2021/11/24/rospropaganda-stverdzhuye-shho-casus-belli-dlya-vijny-z-ukrayinoyu-vzhe-ye-davno/>
- Жигайло, В. (2019). Реалізація доктрини Дж. В. Буша в зовнішній політиці США. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, 25, 137—144.

- Іракська війна 2003—2011.* (2023, Травень 22). PSD.Info. <https://www.psdinfo.pro/post/%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-2003-2011>
- Карловський, Д. (2022, Лютий 21). Путін пригрозив, що «навчить Україну декомунізації». *Українська правда*. <https://www.pravda.com.ua/news/2022/02/21/7324861/>
- Корнієнко, В. О. (2025). «Гуманітарна інтервенція» у XXI столітті: політологічний аналіз бомбардувань цивільної інфраструктури. *Український політико-правовий дискурс*, 10. <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/245/160>
- Міллер, І. (2024, Вересень 18). ООН підтримала резолюцію, яка вимагає від Ізраїлю покинути окуповані території. *Главком*. <https://glavcom.ua/world/world-politics/oon-pidtrimala-rezoljutsiju-jaka-vimahaje-vid-izrajilju-pokinuti-okupovani-teritoriji-1021261.html>
- Свіфт, Дж. (2020). *Мандрі до різних далеких країн світу Лемюеля Гуллівера, спершу лікаря, а потім капітана кількох кораблів*. Харків: «Фоліо».
- Статут Організації Об'єднаних Націй. Документ № 995_110. (2005). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text
- Шевко, Д. (2020). Легітимація агресії проти України в російському офіційному дискурсі. *Стратегічна панорама*, 1—2, 48—57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2020_1-2_8
- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Calabrese, A. (2005). Casus belli: U.S. media and the justification of the Iraq War. *Television & New Media*, 6(2), 153—175. <https://doi.org/10.1177/1527476404273952>
- Campbell, D. (1998). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. University of Minnesota Press.
- Chilcot, J. (2016). *The Report of the Iraq Inquiry* (Vol. 1—12). UK Parliament.
- Ciuriak, D. (2022). Every Casus Belli is False: Deconstructing Russia's Case for War on Ukraine. In *Voices on Peace and War*. Norwich University, John and Mary Frances Patton Peace & War Center (24 June 2022). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4078861
- Fierke, K. M. (2015). *Critical Approaches to International Security*. Polity Press.
- Global Britain in a competitive age: The integrated review of security, defence, development and foreign policy (CP 403). (2021). The UK: APS Group. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60644e4bd3bf7f0c91eababd/Global_Britain_in_a_Competitive_Age-the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf
- Grotius, H. (2005). *The Rights of War and Peace* (R. Tuck, Ed.) (Vol. 1—3). Liberty Fund.
- Hansen, L. (2006). *Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. Routledge.
- Høvring, R. (2018, April 26). Gaza: The world's largest open-air prison. *Norwegian Refugee Council*. <https://www.nrc.no/news/2018/april/gaza-the-worlds-largest-open-air-prison>
- Jackson, R. (2005). *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism*. Manchester University Press.
- Kucherenko, S. (2023). Existential Threat as a Casus Belli. *Conatus — Journal of Philosophy*, 8(2), 299—312. <https://doi.org/10.12681/cjp.35080>
- McMahan, J. (2012). Just Cause for War. *Ethics & International Affairs*, 19(3), 1—21. <https://www.cambridge.org/core/journals/ethics-and-international-affairs/article/abs/just-cause-for-war/CA6FE18DF42734034837D897299DAF66>
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton.
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2007). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. Farrar, Straus and Giroux.
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations: The struggle for Power and Peace*. McGraw-Hill.
- Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Vintage Books.
- Said, E. (1992). *The Question of Palestine*. New York: Vintage Books.
- Schmitt, C. (2007). *The Concept of the Political*. University of Chicago Press.

- Shlaim, A. (2014). *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. W. W. Norton.
- Snyder, T. (2018). *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. Bodley Head.
- Stent, A. (2019). *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*. Twelve.
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.). *On security* (p. 46—86). Columbia University Press.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley.
- Walzer, M. (2015). *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. Basic Books.
- Woodward, B. (2004). *Plan of Attack: The Definitive Account of the Decision to Invade Iraq*. Simon & Schuster.

REFERENCES

- Buzan, B., Wæver, O., & de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner Publishers.
- Calabrese, A. (2005). Casus belli: U.S. media and the justification of the Iraq War. *Television & New Media*, 6(2), 153—175. <https://doi.org/10.1177/1527476404273952>
- Campbell, D. (1998). *Writing Security: United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. University of Minnesota Press.
- Chilcot, J. (2016). *The Report of the Iraq Inquiry* (Vol. 1—12). UK Parliament.
- Ciuriak, D. (2022). Every Casus Belli is False: Deconstructing Russia's Case for War on Ukraine. In *Voices on Peace and War*. Norwich University, John and Mary Frances Patton Peace & War Center (24 June 2022). https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4078861
- Fierke, K. M. (2015). *Critical Approaches to International Security*. Polity Press.
- Global Britain in a competitive age: The integrated review of security, defence, development and foreign policy (CP 403). (2021). The UK: APS Group. https://assets.publishing.service.gov.uk/media/60644e4bd3bf7f0c91eababd/Global_Britain_in_a_Competitive_Age_the_Integrated_Review_of_Security_Defence_Development_and_Foreign_Policy.pdf
- Grotius, H. (2005). *The Rights of War and Peace* (R. Tuck, Ed.) (Vol. 1—3). Liberty Fund.
- Hansen, L. (2006). *The Security as Practice: Discourse Analysis and the Bosnian War*. Routledge.
- Høvring, R. (2018, April 26). Gaza: The world's largest open-air prison. *Norwegian Refugee Council*. <https://www.nrc.no/news/2018/april/gaza-the-worlds-largest-open-air-prison>
- Iraska viina 2003-2011* [Iraq War 2003-2011]. (2023, Traven 22). PSD.Info. <https://www.psdinfo.pro/post/%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BA%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B0-2003-2011> [in Ukrainian].
- Jackson, R. (2005). *Writing the War on Terrorism: Language, Politics and Counter-Terrorism*. Manchester University Press.
- Karlovskiy, D. (2022, Liutyi 21). Putin pryhrozyv, shcho «navchyt Ukrainu dekomunizatsii» [Putin threatened to “teach Ukraine decommunization”]. *Ukrainska pravda*. <https://www.ppravda.com.ua/news/2022/02/21/7324861/> [in Ukrainian].
- Korniienko, V. O. (2025). “Humanitarna interventsiiia” u XXI stolitti: politolohichniy analiz bombarduvan tsvivilnoi infrastruktury [“Humanitarian Intervention» in the 21st Century: Political Science Analysis of Civilian Infrastructure Bombing]. *Ukrainskyi polityko-pravovyj dyskurs*, 10. <https://ppdnz.com.ua/index.php/home/article/view/245/160> [in Ukrainian].
- Kucherenko, S. (2023). Existential Threat as a Casus Belli. *Conatus — Journal of Philosophy*, 8(2), 299—312. <https://doi.org/10.12681/cjp.35080>
- McMahan, J. (2012). Just Cause for War. *Ethics & International Affairs*, 19(3), 1—21. <https://www.cambridge.org/core/journals/ethics-and-international-affairs/article/abs/just-cause-for-war/CA6FE18DF42734034837D897299DAF66>
- Mearsheimer, J. (2001). *The Tragedy of Great Power Politics*. W. W. Norton.
- Mearsheimer, J., & Walt, S. (2007). *The Israel Lobby and U.S. Foreign Policy*. Farrar, Straus and Giroux.

- Miller, I. (2024, Veresen 18). OON pidtrymala rezoliutsiiu, yaka vymahaie vid Izrailiu pokynuty okupovani terytorii [UN Supported Resolution Demanding Israel Leave Occupied Territories]. *Hlavkom*. <https://glavcom.ua/world/world-politics/oon-pidtrimala-rezoljutsiju-jaka-vimahaje-vid-izrajilju-pokinuti-okupovani-teritoriji-1021261.html> [in Ukrainian].
- Morgenthau, H. (1948). *Politics Among Nations: The struggle for Power and Peace*. McGraw-Hill.
- Said, E. (1978). *Orientalism*. New York: Vintage Books.
- Said, E. (1992). *The Question of Palestine*. New York: Vintage Books.
- Schmitt, C. (2007). *The Concept of the Political*. University of Chicago Press.
- Shevko, D. (2020). Lehitymatsiia ahresii proty Ukrainy v rosiiskomu ofitsiynomu dyskursi [Legitimation Of Aggression against Ukraine in Russian Official Discourse]. *Stratehichna panorama*, 1—2, 48—57. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Stpa_2020_1-2_8 [in Ukrainian].
- Shlaim, A. (2014). *The Iron Wall: Israel and the Arab World*. W. W. Norton.
- Snyder, T. (2018). *The Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. Bodley Head.
- Statut Orhanizatsii Ob'iednanykh Natsii [Charter of the United Nations]. Dokument № 995_110. (2005). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text [in Ukrainian].
- Stent, A. (2019). *Putin's World: Russia Against the West and with the Rest*. Twelve.
- Swift, Dzh. (2020). *Mandry do riznykh dalekykh krain svitu Lemielia Hullivera, spershu likaria, a potim kapitana kilkokh korabliv* [Travels into Several Remote Nations of the World by Lemuel Gulliver, First a Surgeon and Then a Captain of Several Ships]. Kharkiv: «Folio» [in Ukrainian].
- Voloshyn, V. (2021, Lystopad 24). Rospropahanda stverdzhuaie, shcho casus belli dlia viiny z Ukrainoiu vzhe ye davno [Russian Propaganda Claims that the Casus Belli for War with Ukraine Has Long Been in Place]. *Armiia Inform*. <https://armyinform.com.ua/2021/11/24/rospropaganda-stverdzhuye-shho-casus-belli-dlya-vijny-z-ukrayinoyu-vzhe-ye-davno/> [in Ukrainian].
- Vystup Prezydenta Ukrainy Volodymyra Zelenskoho u Verkhovnii Radi Ukrainy do Dnia Konstytutsii Ukrainy 28 chervnia 2023 roku [Speech by President of Ukraine Volodymyr Zelenskyy in the Verkhovna Rada of Ukraine on Constitution Day of Ukraine, 28 June 2023]. (2023, Cherven 28). Ofitsiinyi vebportal parlamentu Ukrainy. <https://www.rada.gov.ua/news/Top-novyna/238212.html> [in Ukrainian].
- Wæver, O. (1995). Securitization and Desecuritization. In R. D. Lipschutz (Ed.). *On security* (p. 46—86). Columbia University Press.
- Waltz, K. (1979). *Theory of International Politics*. Addison-Wesley.
- Walzer, M. (2015). *Just and Unjust Wars: A Moral Argument with Historical Illustrations*. Basic Books.
- Woodward, B. (2004). *Plan of Attack: The Definitive Account of the Decision to Invade Iraq*. Simon & Schuster.
- Zhyhailo, V. (2019). Realizatsiia doktryny Dzh. V. Busha v zovnishnii politytsi SShA [Doctrinal Foundation Of G. W. Bush Foreign Policy]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia filos.-politoh. studii*, 25, 137—144 [in Ukrainian].

Надійшла: 22.12.2025
Прорецензовано: 21.01.2026
Прийнято до друку: 28.01.2026
Оприлюднено: 31.03.2026

Valerii Kornienko,
Doctor of Political Sciences, Professor,
Vinnytsia National Technical University

THE SWIFTIAN PARADOX IN CONTEMPORARY GEOPOLITICS
(THE PROBLEM OF CASUS BELLI LEGITIMACY)

This article explores one of the most complex issues in modern geopolitics: why do states use existential threats as a reason for war (*casus belli*)? How can we tell when such claims are based on genuine security concerns or when they are rhetorical tools hiding geopolitical interests? Using Jonathan Swift's satirical allegory about the Lilliputians and Blefuscans, who go to war over a dispute about which end of a boiled egg should be broken, the author highlights a key dilemma: even in a world dominated by "naked power," states cannot act without legitimizing discourse, yet this discourse always remains ambiguous.

Three ongoing conflicts are examined: the Russian-Ukrainian War (2014—2026), the US invasion of Iraq (2003), and the Israeli-Palestinian conflict. A comparative analysis reveals six common patterns in how justifications for war are constructed: framing history through shared traumatic memories, dehumanizing opponents through language, reframing self-defense as preventive, invoking civilizational rhetoric, reversing the roles of aggressor and victim, and selectively applying international law norms.

The study shows that even in cases of outright aggression, aggressor states often convincingly portray themselves as victims — an essential way to gain support and reduce international condemnation. It underscores a fundamental asymmetry: the 2003 Iraq War was based on false threats; Russia's invasion of Ukraine was justified with fabricated NATO threats; and the Israeli-Palestinian conflict remains highly complex, with both sides holding deeply rooted existential threat narratives, yet power imbalances lead to uneven responses.

These findings highlight the importance of the Swiftian Paradox as an analytical framework and raise critical questions about how discourse is used to justify violence in the twenty-first century.

Keywords: Swift's paradox, *casus belli*, legitimisation of war, security discourse, existential threats, geopolitical rhetoric, enemy construction, realism, critical theory, international conflicts.